

ARISTOTEL

Doua din cele mai cunoscute tratate ale sale, "*Politica*" si "*Etica Nicomahica*", apartin domeniului practic al filozofiei. Lucrarile nu sunt "practice", in sensul ca nu sunt manuale didactice. Din contra, ele abunda in analize si in argumente, bazandu-se mai mult pe cercetari istorice si stiintifice. Ele sunt lucrari de filozofie practica; "practica", deoarece scopul sau telul lor nu este de a oferi adevarul, ci de a schimba faptele.

Oamenii se disting de alte animale prin faptul ca poseda ratiune si putere de gandire. Oamenii "*contin ceva divin - ceea ce numim intelect este divin*", iar intelectul nostru este "*divinul inainturul nostru*". Intr-adevar fiecare dintre noi este un adevarat intelect, "*caci el [intelectul] reprezinta ceea ce natura umana are mai nobil si mai elevat*".

Activitatea intelectuala nu este suficienta. Oamenii nu sunt indivizi izolati. "*Omul*", scrie Aristotel, "*este din natura un animal social*". Aceasta remarca nu este un aforism facut la intamplare, ci o mostra de teorie biologica. "*Animalele sociale sunt acelea care au o singura activitate in comun; asa sunt oamenii, albinele, viespile, furnicile si cocorii*". "*Si aceasta insusire este caracteristica omului, spre deosebire de toate vietatile, asa ca singur el are simtirea binelui si a raului, a dreptului si a nedreptului si a tuturor celorlalte stari morale. Comunitatea unor fiinte cu asemenea insusiri creeaza familia si Statul*".

Primul lucru demn de pus in evidenta in legatura cu ideea aristotelica de Stat este marimea acestuia. "*Caci, daca din zece oameni nu s-ar putea constitui o cetate, o suta de mii n-ar mai constitui o cetate*." El nu si-a schimbat niciodata parerea ca micile orase-state erau cea mai propice - si cea mai naturala - forma de societate civila.

Un Stat, oricum ar fi el constituit, trebuie sa-si fie suficient siesi si sa atinga telul pentru care el exista. "*Bunastarea*", care este telul Statului, este identificata cu "eudaimonia" (fericirea), care este scopul individului. Statele sunt entitati naturale si, asemenea altor obiecte naturale, au un scop sau un tel. Notiunea de scop al Statului este legata de alt ideal inalt. "*Principiul fundamental al constitutiilor democratice este libertatea [...] Cea dintai forma a libertatii este de a conduce si de a fi condus, in mod succesiv [...] Alta forma a ei este dreptul lasat fiecaruia de a trai dupa cum ii place*".

Dar libertatea este sever restransa in Statul lui Aristotel. Ea este un prerogativ al cetatenilor, inasa o mare parte a populatiei nu avea cetatenie. Femeile nu erau libere, existau sclavii. Potrivit lui Aristotel, unii oameni sunt sclavi de la natura, si deci este permis de fapt sa fie subjugati. Cetatenii puteau detine sclavi, asa cum puteau poseda si alte forme de proprietate. "*Evident*", scrie el, "*e mai bine ca proprietatea sa fie privata, dar oamenii trebuie sa o puna in comun la folosinta*." Dar el adauga imediat: "*Este sarcina legiuitorului de a veghea ca cetatenii sa faca astfel*". Statul lui Aristotel nu va dispune de mijloacele de productie; el nu controleaza direct nici economia. Dar legiuitorul vegheaza ca regimul economic al cetatenilor sa fie guvernat potrivit.

Aristotel descrie foarte detaliat diversele moduri in care Statul poate reglementa viata cetatenilor. Fiecare restrictie, oricat de bine intentionata ar fi in scopurile ei, este o ingradire a libertatii. In afirmatia lui Aristotel ca "*toti cetatenii apartin Statului*" se poate intrevadea germenii totalitarismului. Statul sau este extrem de autoritar.